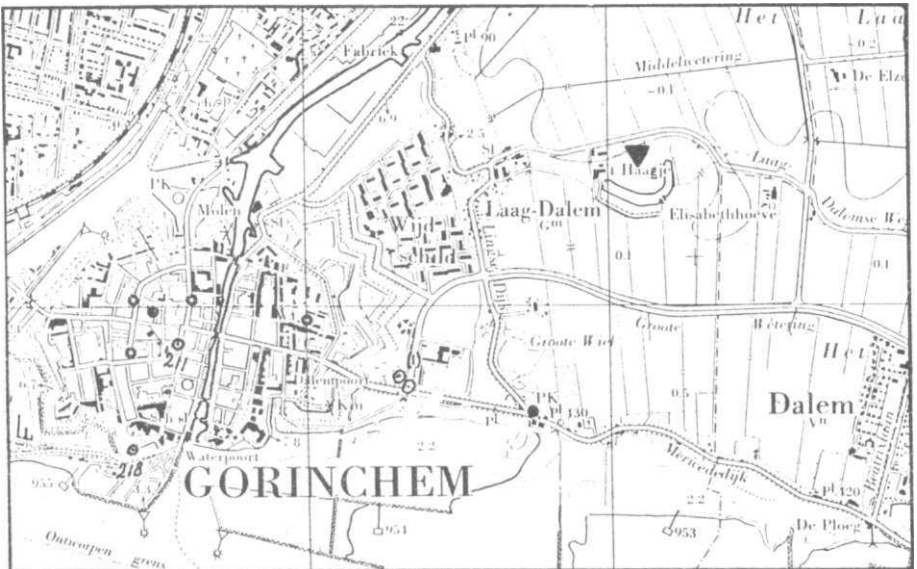

GORINCHEM, LAAG DALEMSEWEG

T. Koorevaar

Op 10 juli j.1. is na bemiddeling van mevr. N. de Kriek op aanwijzingen van dhr. H. van Mourik een vluchtige verkenning uitgevoerd op enkele percelen grenzend aan de Laag Dalemseweg, gemeente Gorinchem.

Afb. 1.

De vindplaats van het muurwerk is aangegeven met de zwarte driehoek.

In het recente verleden is bij ontgravingswerkzaamheden ten zuiden van deze weg door van Mourik op een diepte van circa 150 cm. muurwerk waargenomen. Dit bestond uit bakstenen 28x14x7 cm., gefundeerd op zware balken van 4 meter lengte en een breedte en dikte van circa 28 cm.

Een van de balken was flauw aangepunt.

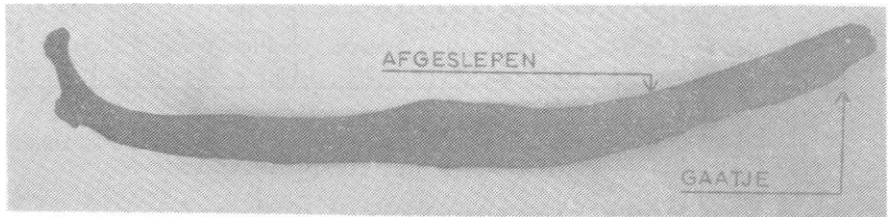
De geschatte muurdikte was ongeveer 75 cm. Door de graafwerkzaamheden is het muurwerk waarschijnlijk volledig vernield. De balken zijn door de kraanmachinist uit de grond gehaald en terzijde gelegd. Van Mourik

heeft nadien nog een groot aantal bakstenen van die plek verzameld. Sommige exemplaren hebben een groen geglaazuurde kop. Volgens de baksteentabellen van Janse wijst het formaat op een datering in de 13e tot 14e eeuw.

De vindplaats staat bij Van Mourik al heel lang in de aandacht. Als kind raapte hij er al stukken daklei, die daar in groten getale over de oppervlakte verspreid lagen.

Ook de naam van een nabijgelegen huis, 't Haagje, en het hoefijzervormig verkavelingspatroon rond de vindplaats duiden op een oude bebouwing. Mogelijk hebben we hier te doen met het Huis te Dalem, waarvan Van der Aa in 1841 schrijft : "dat het een oud adellijk huis was in de Tielerwaard, 14 minuten ten noorden van Dalem en reeds sedert een aantal jaren gesloopt is".

Bij het aflopen van het terrein in de omgeving werden verschillende laatmiddeleeuwse aardewerk-fragmenten aangetroffen. Datering 14e eeuw. In stortgrond ten noorden van de Laag Dalemseweg werden naast soortgelijke scherven ook dierlijke botten en een maalsteen gevonden. Sommige van de botten vertoonden duidelijke haksporen. Een door Van Mourik opgeraapte rib lijkt aan een zijde te zijn geslepen en heeft aan het eind een klein-cilindrisch gaatje (zie afb. 2). De rib heeft een spanwijdte van 45 cm.

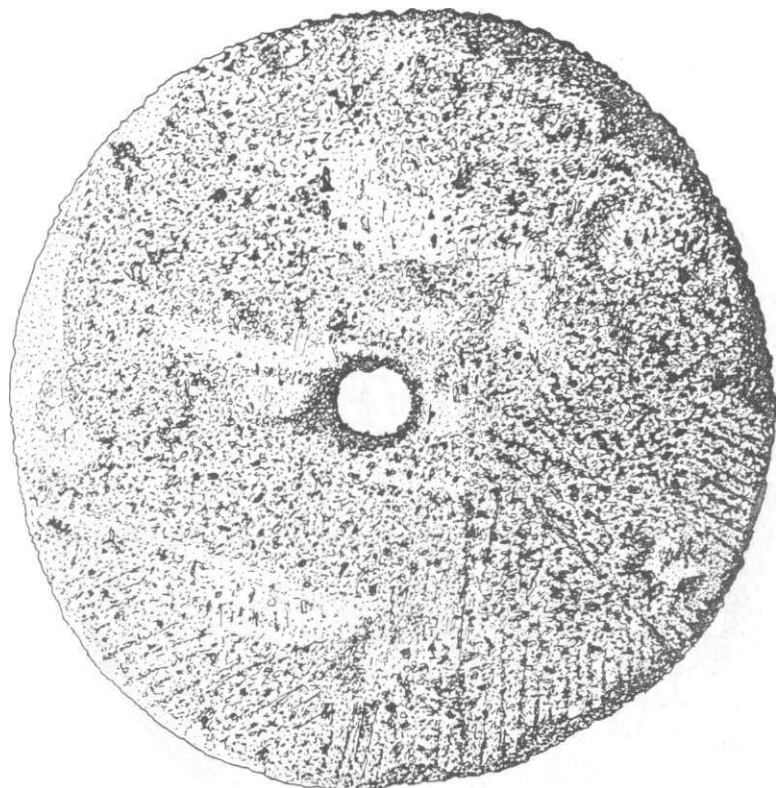
Afb. 2.
Bewerkte rib.

Of dit bot een gebruiksfunctie heeft gehad is (nog) niet duidelijk. Wie het weet mag het zeggen.

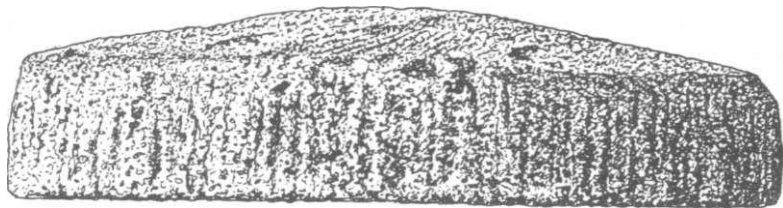
De maalsteen heeft deel uitgemaakt van een zogenaamde handmolen die uit twee delen bestond: ligger en looper.

Het exemplaar is gemaakt van grove basaltlava en heeft een diameter van bijna 40 cm. De dikte bedraagt 7 cm. en het gat in het midden meet 3,5 cm.

De holle onderzijde vertoont een vrij ruw uitgehakt concentrisch ruitpatroon. De bolle bovenzijde is door het gebruik afgesleten en door de graafmachine plaatselijk beschadigd, maar toch is er nog zwak het restant van een groevenpatroon zichtbaar.

Afb. 3a.
Maalsteen, bovenaanzicht.

Afb. 3b.
Maalsteen, zijanzicht.

Afb. 3c.
Onderaanzicht.

Omdat een gat of aanhechtingspunt voor een handvat ontbreekt moeten we aannemen dat het hier niet de looper (handbediend bovendeel) maar de ligger van de molen betreft.

De datering van de maalsteen is nog een probleem omdat gepubliceerd vergelijkingsmateriaal voor laatmiddeleeuwse maalstenen nog ontbreekt. Ik hoop daar in een volgend nummer van Grondig Bekeken op terug te komen.

Suggesties zijn intussen natuurlijk welkom.

Overigens valt het sterk te betwijfelen of de hier genoemde vondsten in relatie staan met het gevonden muurwerk.

De grond waarin de vondsten werden aangetroffen is namelijk aangevoerd van een in aanbouw zijnde nieuwbouwwijk, even ten zuiden van de vindplaats.

Noten:

1. De ontgravingswerkzaamheden vonden plaats in het kader van een bodemsanering. Op deze plaats was voorheen een autosloperij gevestigd. Het terrein is bestemd voor de bouw van een scholencomplex.
2. Baksteenformaten in Holland en Zeeland, naar H. Janse van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg.
3. A. J. van der Aa, Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden, 1841.
4. O. H. Harsema, Maalstenen en Handmolens in Drenthe, van neolithicum tot ca. 1300 A. D.

Deze publicatie is wat tijds- en studiegebied betreft te beperkt om daaruit conclusies te trekken voor maalstenen uit onze omgeving.

Het artikel is opgenomen in het boek Molens in Drenthe (uitgeverij Waanders), maar is tevens los verkrijgbaar als overdruk bij het Provinciaal Museum van Drenthe te Assen.